

AVTOGRAFI LJUDSKIH IGER ANDREJA SCHUSTERJA - DRABOSNJAKA, ENIGA PAVRA V KOROTANE

Herta Maurer-Lausegger
Institut für Slawistik, Celovec
herta.maurer-lausegger@aau.at

DOI:10.4312/Obdobja.37.45-53

Andrej Schuster - Drabosnjak (1768–1825) je najvidnejši lik koroškega bukovištva. Njegovo jezikovno ustvarjanje obsega prozo, liriko in ljudske igre. Gre za samostojno oblikovana in narečno obarvana besedila, priredbe in prevode starih rokopisov in tiskov (ljudske igre, ljudske knjige, apokrifne molitve idr.), v katerih se zrcalijo vse razvojne faze koroškega bukovištva. Prispevek se osredotoča na tri avtografe: *Igro o izgubljenem sinu* in dve različici *Pastirske igre* ter vprašanja o avtorstvu teh igrskih besedil.

bukovnik Andrej Schuster - Drabosnjak, koroške ljudske igre, *Igra o izgubljenem sinu*, božična *Pastirska igra*, ugotavljanje avtografov

Andrej Schuster - Drabosnjak (1768–1825) is considered to be the most prominent folk poet from Carinthia. His works cover not only prose and poetry, but also popular plays. His texts are either original, written in a language with dialectal traits, or redactions and translations of old manuscripts and prints (popular style plays, popular style books, apocryphal prayers etc.). They represent a synthesis of all phases in the development of Carinthian popular writing. The article deals with three of the Drabosnjak's manuscripts, i.e. *Parable of the Lost Son*, and two versions of *Christmas Shepherd Play*; it also sheds light on the difficulties connected with determining the authorship of these manuscripts.

folk poet Andreas Schuster - Drabosnjak, Carinthian popular style plays, *Parable of the Lost Son*, *Christmas Shepherd Play*, determination of authenticity of manuscripts

1 Uvod

Koroški bukovnik Andrej Schuster - Drabosnjak (1768–1825) z Drabosinj pri Kostanjah je bil preprost kmečki človek brez formalne izobrazbe. Odlikuje se kot spreten in marljiv besedni ustvarjalec, ki se je v literarno zgodovino zapisal kot ljudski dramatik, ljudski pisec, ljudski pesnik in kulturni delavec. Deloval je na prehodu iz 18. v 19. stoletje, ko so se med ljudstvom pojavili začetki narodnega prebujenja. Je najpomembnejši predstavnik koroškega bukovištva, ki je v njegovem času doživljalo svoj klasični razcvet. Bukovištvo je v stroki opredeljeno kot poseben »literarno-sociološki fenomen« (prim. Paulitsch 1992) ter kulturnozgodovinsko pomemben vezni člen med osrednjeslovensko pisno tradicijo in slovenščino na Koroškem, hkrati pa tudi kot družbeno gibanje, ki je pomagalo ohranjati slovensko jezikovno in narodno zavest slovensko govorečega prebivalstva na Koroškem. Drabosnjak se je jezikovno izpopolnjeval s prebiranjem kriptoprotestantskih besedil, napisanih v gorenjsko-

koroški predstandardni slovenščini. Bil je sodobnik duhovnika in raziskovalca Urbana Jarnika (1784–1827) ter prvega slovenskega dramatika Antona Tomaža Linharta (1756–1795), s katerim se je »trdno zapisal v zgodovino prvih začetkov slovenske dramatike« (Kreft 1979: 255). Razmere za jezikovno ustvarjanje v času Napoleonovih Ilirskih provinc (1809–1813), ki jim je pripadalo tudi ožje območje Drabosnjakove domovine, so postale ugodnejše (prim. Lausegger 1988: 273, 290).

V Drabosnjakovem opusu se zrcalijo vse razvojne faze koroškega bukovištva. Spekter njegovega bogatega, jezikovno raznolikega ustvarjanja je širok: obsega prozo, liriko in ljudske igre. V prispevku se omejujemo le na nabožne ljudske igre.¹ V središču obravnave so tri Drabosnjakove ljudske igre, ki slonijo na nemških, deloma pa tudi na slovenskih predlogah in so ohranjene kot njegovi avtografi: *Igra o izgubljenem sinu* in dve različici božične *Pastirske igre*. Gre za t. i. sobne igre (nem. *Stubenspiel*), ki so jih amaterski ljudski igralci uprizarjali v domačem narečju na Kostanjah in v krajih v bližnji okolici. Poleg teh rokopisov so ohranjene še različice mlajših prepisov in priredb. Vprašanje, ali je med njimi morda kak Drabosnjakov avtograf, se je raziskovalcem zastavljalo desetletja.

2 Odkritje Drabosnjakovih rokopisov

France Kotnik je Andreju Schusterju - Drabosnjaku in njegovemu delu posvetil doktorsko disertacijo (1907) in s tem zaoral ledino na področju drabosnjakologije. Zapisal je, da se noben rokopis »poeta« ni ohranil oz. da vsaj dotlej ni bil najden, da pa je bil v Logi vasi približno 20 let poprej še ohranjen rokopis, ki je bil po Singerjevi izjavi lastnoročno pisan Drabosnjakov izvornik z naslovom *Ena liepa historia od te liepe Magdalone in pa od ta Edelpetra v ani provinciji v Švajci, spisal Drabosnjak*. Knjižica formata 8° je bila debela 2 cm (prim. Kotnik 1907: 37).² Odkrivanje avtorstva Drabosnjakovih rokopisov je izzvala *Igra o izgubljenem sinu*, ki je bila skupaj s sedmimi drugimi rokopisnimi zvezki leta 1956 najdena na Kostanjah. O tem prese- netljivem dogodku poroča Zablatnik (1985: 260):

Izvornik pa je prišel na dan šele leta 1956, ko je dr. Niko Kuret, ki ga je Kotnik pritegnil in navdušil za Drabosnjaka in njegovo delo, prišel na Koroško spoznavat Drabosnjakovo ožjo domovino in stikat za njegovimi rokopisi [...]. Župnik Martin Kuchler je izvlekel iz skrivnega predala kar osem rokopisnih zvezkov samih Drabosnjakovih iger. Med njimi je Kuret z večjim očesom kmalu odkril izvornik Igre o izgubljenem sinu.

Ohranili so se trije avtografi Drabosnjakovih nabožnih ljudskih iger: dve različici *Pastirske igre* z naslovoma *GIERTEN S[HPIL] AL Anu shavofstno inu vsmilenja vriedno Djanje PER TAM ROISTVU JESUSA KRISTUSA (...)* in *Giern Shpil*.³ O rokopisih Drabosnjakove božične igre Kuret navaja:

- 1 Več o Andreju Schusterju - Drabosnjaku in koroškem bukovištvu gl. Kuret 1971; Zablatnik 1984; Maurer-Lausegger 2016a, 2016b in 2016c.
- 2 Drabosnjakovih izgubljenih rokopisov ljudskih iger v prispevku ne moremo obravnavati.
- 3 Naslovov rokopisov v literaturi ne navajamo posebej. Izvorniki se nahajajo v Koroški osrednji knjižnici dr. Franca Sušnika na Ravnah na Koroškem. Prav tam so ohranjeni še trije strokovno potrjeni Drabosnjakovi avtografi. Gre za sešitek treh rokopisnih apokrifnih molitvenikov. Več o tem gl. Lausegger 1990: XIII; Maurer-Lausegger 1992a: XI.

Rokopisi: najstarejši vsebuje letnico 1814, verjetno direktni prepis iz Š-jevega originala (last Š. Singerja); izvod z Breze sev. Od Vrbskega jezera; v usnje vezan, 42 listov, poškodovan naslovni list Gierten S(piel)? al(i) Anu žavostno inu vsmilenja vrie(dno) Djanje per tam rojstv(i) JESUSA KRIST(usa), našel N. Kuret sept. 1956 na Kostanjah (last Štefana Petučnika, p. d. Strižeja z Ravenj), bohoričica, verjetno iz Š-jeve roke, mikrofilm v Inštitutu za slov. narodopisje, SAZU; objava besedila B. Hartman, ČZN 1967, 157–83. (1971: 728)⁴

Po odkritju rokopisov v župnišču na Kostanjah leta 1956 je Niko Kuret, poznavalec slovenske koledniške dramatike, Drabosnjaku in njegovim ljudskim igram posvetil mnogo pozornosti. Piše, da se je Drabosnjak »vključil v izročilo ljudske dramatike na Slovenskem Koroškem, ga poživil in pognal v nov vrh. [...] Njegova zasluga je, da je prvi pri Slovencih pastirsko in trikraljevsko koledo po tujih vzgledih – združil v igro, ki jo je imenoval ‘Pastirsko igro’« (Kuret 1986: 247). Primerjave Drabosnjakovih avtografov s prepisi iz druge polovice 19. stoletja in njihovimi mlajšimi različicami iz 20. stoletja izpričujejo poznejše jezikovne, vsebinske in dramaturške posege v besedila, ki so jih oblikovalci oz. prirejevalci v duhu časa oblikovali po lastnem okusu.

3 Ohranjene Drabosnjakove avtografske igre

3.1 Komedija od zgublaniga sina

Naslovnica izvirnika *Igre o izgubljenem sinu* ni ohranjena, zaradi česar jo raziskovalci poimenujejo različno: *Igra od zgublaniga sina*, *Komedija od zgublanega sina*, *Komedija od zgubleniga sina* ali *Igra o izgubljenem sinu*.⁵⁶ Izvirni rokopis v bohoričici *Komedija od zgublaniga sina*, ki mu manjkata naslovnica in letnica nastanka, je župnik Martin Kuchler prejel od Valentina Dragašnika, p. d. Čepkovega Folta v Črezpolju (trda vezava, format 25 × 19,5 cm, 146 strani; na zadnji strani Drabosnjakov podpis »Andreias Schuster Oberdrabosnik« (Zablatnik 1985: 260)). Zablatnik domneva, da je ta rokopis nastal pred letom 1818, torej pred nastankom njegovega *Pasijona*.

Ohranjena sta dva poznejša rokopisna prepisa igre, oba je prepisal Janez Lipič, mlinar v Dolah pri Vrbi. Prvi, iz leta 1877, je naslovljen *Igra do zgublanega sina* (48 strani, v gajici, na celih polah) in se nahaja v Kotnikovi zapuščini na Ravnah na Koroškem. Drugi je iz leta 1878 in ima naslov *Igra od zgubleniga sina* (95 strani, format 25 × 19,5 cm) in se po Zablatniku nahaja na Inštitutu za slovensko narodopisje v Ljubljani. »Pisan je s črnilom v gajici, najdemo ga pa v trdo vezanem zvezku na prvem mestu skupno s prepisom Pastirske igre. Na dan pa je prišel šele leta 1956 na Kostanjah.« (Zablatnik 1985: 261)

Osrednja snov v Drabosnjakovi *Komediji od zgublaniga sina*, ki spominja na študentsko komedijo v dobi sholarjev (latinske drame) je svetopisemska prilika iz evangelija po Luku (Lk 15,11–32), ki se ji »pridružujejo številni, za evropsko

4 Hartman (1967) ni objavil *Petučnikovega rokopisa*, temveč *Rokopisno božično igro z Breze*, ki pa se močno razlikuje od Drabosnjakovih originalov *Petučnikovega* in *Singerjevega rokopisa*.

5 V prispevku uporabljamo rekonstruirani naslov *Komedija od zgublaniga sina*.

duhovno dramo značilni motivi, znani že iz antične komedije (zapeljiva vlačuga), in kompozicijske prvine iz raznih obdobij (vse od 14. stoletja dalje)« (Maurer-Lausegger 1992a: VII). Gre za igro »po tradiciji commedie dell'arte«, v kateri prevladujejo posvetni prizori. Ima široko razpredene prizore in je »razširjena v igro, ki ima svoj dramatski zaplet in razplet« (Kreft 1979: 192). *Izgubljenega sina* so na Kostanjah gotovo igrali v Drabosnjakovem času in nato vsaj še do leta 1892.⁶⁷

3.2 Pastirska igra v dveh različicah

Prvi Drabosnjakov izvirni rokopis božične igre, ki sta ga odkrila Niko Kuret in Pavel Zablatnik na Kostanjah leta 1956, je tamkajšnji župnik Kuchler prejel »od Štefana Petučnika, p. d. Strižeja iz Ravenj l. 1935«. Zato ga Kuret (1986: 109) poimenuje kot *Petučnikov rokopis* (D. 2. 1.)⁷⁸ ter ga takole opiše:

Rokopis je v usnje vezan sešitek 43 nepaginiranih listov, ki sem jih na fotokopiji paginiral od [1] do [85] in pagine tudi navajam na desni strani objavljenega besedila. Format: 24 cm × 29 cm. Prvemu listu manjka (odtrgani) desni zgornji vogal (gl. sliko). Spodnji rob je toliko uničen, da na njem letnice ni več mogoče razbrati.

Rokopis vsebuje Predgovor ([3]–[7]), igrsko besedilo ([8]–[79]) in Pestieršče pesmi ([80]–[85]). Sklepna stran je prazna, na njej je *Drabosnjakov podpis*. (prav tam: 110)

Drugo različico izvirne Drabosnjakove božične igre, ki jo je France Kotnik dobil od župnika Štefana Singerja in se danes nahaja med Kotnikovo zapuščino, Kuret poimenuje *Singerjev rokopis* (D. 2. 2.). O njem navaja: »Med besedilom je letnica 1814. Besedilo je povsem identično z besedilom zgoraj navedenega rokopisa. Izpuščen je sicer Predgovor, prepisane pa so 'Pestieršče pesmi' na koncu« (Kuret 1986: 109). Primerjava obeh rokopisov božičnih iger pokaže, da je besedilo Singerjevega izvoda jezikovno preoblikovana različica starejšega *Petučnikovega rokopisa*. Kotnik za Singerjev izvod *Pastirske igre* navaja, da »je bržkone še direkten prepis iz Drabosnjakovega originala.« (1952: 107)

Pastirska igra prikazuje biblijsko zgodbo, ki je prepletena z vložki z vsakdanjo tematiko poznanih iz božičnih koled: »Angelsko oznanjenje, zapoved cesarja Avgusta, iskanje prenočišča, motiv pastircev ob hlevčku, obisk treh kraljev, beg v Egipt, nastop apokrifnega morilca, pomor nedolžnih otrok« ter »potepuh, gostilničar, pastir, ki šiva, petje pastirjev itd.« (Maurer-Lausegger 1992a: XIII)

4 Ugotavljanje Drabosnjakovih avtografov

Ugotavljanje avtorstva na primeru starih rokopisov je nedvomno zahtevno in odgovorno delo tako za jezikoslovca in etnologa kot za preučevalca grafologije. To potrjujejo izkušnje ob ugotavljanju avtorstva Drabosnjakovih rokopisov. Različna strokovna mnenja (predvsem grafologije) in domneve so za raziskovalce predstavljali prej oviro kot potrdilo pri določanju lastnoročno napisanih izvirnih Drabosnjakovih besedil. Nedorečene domneve in mnenja strokovnjakov glede avtorstva rokopisov, pa tudi pomote v poimenovanju različic rokopisov in letnic njihovega nastanka (primer

6 Prim. Zablatnik (1960b: 51). Več o kasnejših uprizoritvah je objavljeno drugje.

7 Oznake rokopisov navajamo po Kuretu (1986: 109).

božične igre) ter različna (celo menjajoča se) stališča grafologije so desetletja oteževali raziskovalno delo. V strokovni literaturi zasledimo različne domneve in trditve o morebitnih Drabosnjakovih avtografih. Rokopis *Igre o izgubljenem sinu* opredeljujejo bodisi kot Drabosnjakov izvirnik bodisi kot njegov (domnevni) izvirnik, a tudi kot najstarejši ohranjeni rokopis Drabosnjakove *Igre o izgubljenem sinu*. Podobno velja za njegovo božično igro.

4.1 Drabosnjakova *Igra o izgubljenem sinu*

Ob najdbi rokopisov na Kostanjah leta 1956 je bila prva Kuretova misel, da ima v rokah Drabosnjakov izvirnik *Igre o izgubljenem sinu* (1965: 1241–1242). Zaradi bornega (zahvala v postili) ali problematičnega primerjalnega gradiva (»domnevni Drabosnjakov rokopisni molitvenik ‘Bukvice svetiga križa ali od Kristusoviga terplenja inu njegove svete smerti’, zapuščina Fr. Kotnika, Študijska knjižnica v Ravnah, sig. 18«) (prav tam: 1243) o izvornosti rokopisa ni bil dokončno prepričan. Piše, da do opravljene grafološke analize ostaja »pri domnevi, da je rokopis Drabosnjakov« (prav tam: 1243). Tudi na koncu istega članka se ponovno izogiba trditvi, da gre za izvirnik in posploši: »Dokler ne bo opravljena grafološka analiza in nam grafolog ne bo potrdil, da je bil pisavec našega rokopisa res Drabosnjak (če bo to sploh mogoče), lahko pač trdimo, da smo našli najstarejši ohranjeni rokopis Drabosnjakove ‘Igre o izgubljenem sinu’.« (prav tam: 1245)

4.2 Različice Drabosnjakove *Pastirske igre*

Kuret (1986: 109) je na Koroškem izsledil devet (tudi novejših) rokopisnih različic božične *Pastirske igre*. Ob raziskovalnem delu se mu je nenehno zastavljalo vprašanje, ali je med ohranjenimi rokopisi kakšen izvirno Drabosnjakov. V strokovno primerjalno analizo vključuje *Petučnikov rokopis* (D. 2. 1.) in *Singerjev rokopis* (D. 2. 2.) (prim. točko 3.2) ter še dva poznejša prepisa Drabosnjakove *Pastirske igre*: a) *Kapunov rokopis* (D. 2. 3.), ki je po njegovih ugotovitvah že »bistveno okrnjen in nepopoln«. Poimenuje ga *Kapunov rokopis*, ker ga je imel župnik Kapun z Breze. Ta ga je izročil profesorju Janezu Hutterju, od tod pa je prišel v roke Franca Kotnika in se danes nahaja med njegovo zapuščino na Ravnah na Koroškem; b) *Uranov rokopis* (D. 2. 4.) iz leta 1898, ki ga Kuret poimenuje po piscu Jožefu Uranu z Otoka ob Vrbskem jezeru (prim. Kuret 1986: 109). Kuretova strokovna primerjava rokopisnih božičnih iger je pokazala, da se Predgovor pojavlja samo v *Petučnikovem rokopisu*. Kuret (1986: 110) piše:

To in *Drabosnjakov* podpis na koncu ter vezava v usnje so me nagnili k mnenju, da gre za prvi prepis po avtorjevem konceptu ali prvopisu in da je torej besedilo relativno *avtentično*. Nov prepis (*Singerjev rokopis*, D. 2. 2.) je sledil kmalu zatem. Letnica 1814 v njem bi mogla biti terminus post quem non in bi bil prvopis nastal pred l. 1814.

Mislím, da sem se prav odločil, če objavljám *Petučnikov rokopis* (D. 2. 1.) kot domnevno prvi in z *Drabosnjakovim* podpisom ‘avtorizirani’ prepis.

Ob primerjavi različic igre Kuret upošteva samo prve tri in prihaja do zaključka, da sta dva rokopisa »(D. 2. 2. in D. 2. 4.) popolnoma ali skoraj popolnoma identična

s pravopisom D. 2. 1.«, tj. v *Petučnikovem rokopisu*. Kuretovi ugotovitvi, da naj bi imel rokopis D. 2. 4., torej *Uranov rokopis*, »popolnoma ali skoraj popolnoma identičen pravopis« s pravopisom v *Petučnikovem rokopisu* (D. 2. 1.), ni mogoče pritrrditi. *Uranov rokopis* je napisan v gajici in se jezikovno približuje knjižnemu jeziku. Namesto Drabosnjakovega narečno poimenovanega *bierta* npr. v *Uranovem rokopisu* že nastopa *oštir*. Za prepis različice z Breze (D. 2. 3.), tj. *Kapunov rokopis*, Kuret navaja, da je besedilo okrnjeno, da mu manjka konec in da je vrstni red prizorov deloma spremenjen (1986: 247). Drabosnjakov lastnoročni podpis je poznan iz ohranjene *Spangenbergove postile*. Kuret pa ga je zasledil še v dveh rokopisih: »v rokopisu 'Igre od zgublaniga sina' (fotokopija v ISN DA) in v *Petučnikovem rokopisu* 'Pastirske igre' (D. 2. 1.)« (Kuret 1986: 110) ter poiskal pomoč pri grafologu:

Obrnil sem se na strokovnjaka grafologa, akademika prof. dr. Antona *Trstenjaka* in mu predložil tri rokopise: 1) rokopis 'Igre od zgublaniga sina', 2) *Petučnikov rokopis* (D. 2. 1.) in *Singerjev rokopis* (D. 2. 2.). Ugotovil je naslednje: 1) Po *Drabosnjakovem* podpisu sodeč, on ni mogel biti pisec nobenega od teh treh rokopisov. 2) Rokopis 'Igre od zgublaniga sina' in *Singerjev rokopis* je pisala ista roka, 3) *Petučnikov rokopis* (D. 2. 1.) je od druge roke.

Opustiti bi bilo treba misel, da je kateri od predloženih rokopisov *Drabosnjakov* avto-
graf. (1986: 110)

Grafolog torej Drabosnjakovega avtorstva ni mogel potrditi. Kuretu je preostal edinole naslednji sklep: »Domnevati smemo, da je t. i. *Petučnikov rokopis* 'Pastirske igre' (D. 2. 1.) prvi prepis s tujo roko po nastanku igre (*Drabosnjakov* prvopis, njegov avto-
graf, je najbrž izgubljen). Prepis je nastal l. 1814, letnica na rokopisu je uničena.⁸⁹ *Drabosnjakov* podpis na koncu rokopisa mi potrjuje, da gre za *aventično besedilo*.« (Kuret 1986: 247) V virih doslej nismo mogli naleteti na podatek, ki bi potrdil nastanek *Petučnikovega rokopisa* prav v letu 1814. Kuretove strokovne izsledke je stroka prevzemala, ne da bi se lotevala vprašanj v zvezi z avtorstvom (npr. Lausegger 1988, 1990).

V zvezi z letnico nastanka Drabosnjakovih avtografov prihaja v literaturi do zame-
njave *Petučnikovega* in *Singerjevega rokopisa*. Zablatnik (1960a: 32) piše, da se je božična igra ohranila v več rokopisih in da se »[i]zvirnik izpod Drabosnjakovega peresa [...] ni našel, pač pa je najstarejšemu ohranjenemu prepisu, tako imenovanemu *Singerjevemu rokopisu*, pripisana letnica 1814. To pomeni, da je ta prepis nastal že v Drabosnjakovem času, 11 let pred Drabosnjakovo smrtjo.« Tudi na drugem mestu npr. navaja: »Poleg Pasijona še posebno slovi Drabosnjakova Pastirska ali božična igra. Izvirnik se je zgubil, pač pa je igra ohranjena v več prepisih, najstarejšemu je pripisana letnica 1814« (Zablatnik 1984: 238). Tudi Hartman (1967: 157) opredeljuje *Singerjev* izvod z letnico 1814 kot najstarejšega. Zablatnik *Petučnikovega rokopisa* ni prepoznal za najstarejšega, saj piše: »Iz prve polovice 19. stoletja se je ohranil tudi še t. i. *Petučnikov izvod*, ki ga je Štefan Petučnik z Raven (Ebenfeld) pri Kostanjah izročil v varstvo bivšemu kostanjskemu župniku Martinu Kuchlerju« (1984: 238).

8 Letnica 1814 se pojavlja samo v *Singerjevem*, ne pa v *Petučnikovem rokopisu*.

4.3 Dokončna strokovna potrditev Drabosnjakovih avtografov

Z lastnim in dobrim poznavanjem kostanjskega govora in jezikovno analizo, opravljeno z računalniško pomočjo,⁹ s primerjavo rokopisov t. i. Drabosnjakovega opusa ter s temeljitim študijem grafoloških posebnosti in zapisovanja Drabosnjakovih besedil je Herta Maurer-Lausegger leta 1992 prišla do odločnega zaključka, da gre pri obravnavanih rokopisih za več Drabosnjakovih avtografov. Podobno kot pred njo že Niko Kuret se je ponovno obrnila na grafologa dr. Antona Trstenjaka in mu v oceno predložila 10 rokopisov. Podal ji je naslednje izvedensko mnenje:

Na podlagi temeljite primerjave vseh rokopisov podajam naslednje izvedensko mnenje: Razen odlomkov iz *Izgubljenega sina*, zaznamovan s št. 2, in kratkega besedila (zahvale bukovniku), zaznamovanega s št. 1, ni noben drug rokopis iz roke Drabosnjaka samega; vsi rokopisi od št. 4 do 10 so verjetno samo poznejši prepisi iz nepoznanih rok. Morda bo ta ugotovitev razočarala raziskovalce, ki bi kajpada radi dobili v roke še kak izvornik, ki ga je pisal Drabosnjak sam lastnoročno, a ne morem pomagati. (Trstenjak 1992)

Kot je videti (prim. pod točko 4.2), je Trstenjakova ekspertiza pokazala popolnoma drugačne izsledke. Zbirka 10 rokopisov je bila nato predložena v oceno še strokovnjakom na Ministrstvu za notranje zadeve RS Slovenije. Po skrbno opravljeni tehnični in strokovno izvedeni analizi je grafologinja Andreja Kersnič s Centra za kriminalistično tehnične preiskave pri Ministrstvu za notranje zadeve Republike Slovenije aprila leta 1992 dokončno potrdila jezikoslovno mnenje. Potrjeno je bilo, da so *Igra od zgublaniga sina*, Petučnikov in Singerjev izvod *Pastirske igre* ter *Molitovne bukvice za vsakdanje potrebe ...*, *Bukvice svetiga križa ...* in *Bukvice od Andreja Drabosnjaka ...* Drabosnjakovi avtografi (prim. Maurer-Lausegger 1992a: XI).¹⁰

5 Jezik Drabosnjakovih ljudskih iger

Drabosnjakova igrska besedila Petučnikov in Singerjev izvod *Pastirske igre* ter *Izgubljeni sin* odlikuje govornji jezik, prežet s prviniami kostanjskega govora tako v glasoslovni in oblikoslovni podobi kot tudi v skladnji in besedišču. Poleg tega se v njih (predvsem v Petučnikovem izvodu) pojavljajo obrazci, oprti na takratno slovensko pisno tradicijo (prim. Maurer-Lausegger 1992a: XIII–XV). Vsako igrsko besedilo izkazuje svoje specifične lastnosti. Že ob bežnem branju naletimo na raznolikost pojavov, značilnih bodisi za vse tri igre bodisi samo za eno od teh iger. Duktus obeh božičnih iger se razlikuje. Pisava *Izgubljenega sina* je močno ležeča in nikakor ni podobna pisavi v ostalih dveh.

Jezikovna podoba in glavne značilnosti Petučnikovega izvoda *Pastirske igre* in *Komedije od zgublaniga sina* so v literaturi že opisani. Problematiko božičnih ljudskih iger in jezikovne značilnosti (grafeme, fonološke, oblikoslovne in pomensko-skladenjske značilnosti) v *Petučnikovem rokopisu* obravnava Herta Lausegger (1988) v obširni jezikoslovni študiji. Oris vsebine *Izgubljenega sina* in njegove jezikovne podobe najdemo v razpravi *Drabosnjakova Komedija od zgubleniga sina*

⁹ Konkordanca in frekvenčne liste *Petučnikovega rokopisa*.

¹⁰ Obe ekspertizi sta v lasti avtorice prispevka.

Pavla Zablatnika (1985). *Petučnikov rokopis* in izvirnik *Izgubljenega sina* z njuno prečrkovano priredbo sta objavljena v drugi knjigi *Zbranih bukovniških besedil Andreja Šusterja Drabosnjaka* (Maurer-Lausegger 1992b).

V obravnavanih rokopisnih različicah božične igre se poleg prevladujočih narečnih značilnosti pojavljajo prvine iz pisne tradicije. Pojav je najopaznejši v Petučnikovem izvodu (vpliv jezika obrazcev iz pisne tradicije), redkeje ga najdemo v računalniško še neobdelanem Singerjevem izvodu, različica, ki je jezikovno približana domačemu uporabniku. Na osnovi grafoloških pa tudi na nekaterih jezikovno-strukturnih in narečnih značilnosti, ki smo jih prepoznali predvsem z računalniško pomočjo in z lastnim poznavanjem posebnosti kostanjskega govora, lahko zagotovo sklepamo, da je Petučnikov izvod Drabosnjakove igre po nastanku starejši kot Singerjev, v katerem je zabeležena letnica 1814. S tem je potrjeno Kuretovo mnenje.

6 Sklep

Odkrivanje avtorstva rokopisov ljudskih ustvarjalcev je zahtevno vprašanje. V prispevku obravnavanih ljudskih iger ne bilo mogoče potrditi kot Drabosnjakove avtografe, če ne bi na pomoč priskočila grafologija. V tem primeru gre za srečno naključje, da je v ohranjeni *Spangenbergovi postili* zabeležena kratka, lastnoročno podpisana Drabosnjakova rokopisna zahvala za izposojeno knjigo, ki je omogočila razvozlati vprašanja glede avtorstva: »Ich Andreas Schuster Ober drabosnik H. No 22 Lpu Savalm Sabukve Da sta Posodl m je« (Zablatnik 1985: 269). Drabosnjak se v rokopisih ni podpisoval enotno, niti strokovna literatura ga ne navaja v enotni obliki. Problemi, ki smo jih skušali nakazati v pričujočem članku, opozarjajo na to, da bo treba bukovniškemu jeziku posvetiti še mnogo pozornosti.

Literatura

- HARTMAN, Bruno, 1967: Rokopisna Božična igra z Breze: ob 100-letnici Dramatičnega društva. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 38/3. 157–183. www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:7149#page=158
- KOTNIK, France, 1907: *Andreas Schuster-Drabosnjak. Sein Leben und Wirken. Dissertation*. Graz: Philosophischen Fakultät der Universität Graz.
- KOTNIK, France, 1952: Verske ljudske igre. *Narodopisje Slovencev* 2. Ljubljana: Državna založba. 103–121.
- KURET, Niko, 1965: Drabosnjakov (?) rokopis »Izgubljenega sina«. *Narodno stvaralaštvo – Folklor* 15–16. 1240–1245.
- KURET, Niko, 1971: Šuster Andrej p. d. (Zvrhnji) Drabosnjak. *Slovenski biografski leksikon* 11. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. 726–728.
- KURET, Niko, 1986: *Slovenska koledniška dramatika*. Ljubljana: Slovenska matica.
- KREFT, Bratko, 1979: Dramatska struktura Drabosnjakove »Komedije od zgubljeniga sina«. *Traditiones* 5–6. 185–194.
- LAUSEGGER, Herta, 1988: Sprachliche Charakteristika des volkstümlichen »Gierten Shpils« von Andreas Schuster Drabosnjak. *Wiener Slawistischer Almanach (WSA)* 22. 273–294.
- LAUSEGGER, Herta, 1990: Koroško bukovništvo in Drabosnjakov Marijin Pasijon. Herta Lausegger (ur.): *Andrej Šuster Drabosnjak. Zbrana bukovniška besedila I. Marijin Pasijon 1811. (Faksimile po izvodu dv. sv. dr. Pavleta Zablatnika v Celovcu z dodano prečrkovano priredbo istega besedila)*. Celovec: Mohorjeva založba. VII–XXI.

- MAURER-LAUSEGGER, Herta, 1992a: Drabosnjakovi igri: Pastirska igra in Izgubljeni sin. Herta Maurer-Lausegger (ur.): *Andrej Šuster Drabosnjak. Zbrana bukovniška besedila II. Pastirska igra in Izgubljeni sin. Po izvornih rokopisih s prečrkovano priredbo istih besedil*. Celovec: Mohorjeva založba. V–XVII.
- MAURER-LAUSEGGER, Herta (ur.), 1992b: *Andrej Šuster Drabosnjak. Zbrana bukovniška besedila II. Pastirska igra in Izgubljeni sin. Po izvornih rokopisih s prečrkovano priredbo istih besedil*. Celovec: Mohorjeva založba.
- MAURER-LAUSEGGER, Herta, 2016a: Schuster, Andrej, vulgo Drabosnjak. Katja Sturm-Schnabl, Bojan-Ilija Schnabl (ur.): *Enzyklopädie der slowenischen Kulturgeschichte in Kärnten/Koroška. Von den Anfängen bis 1942* 3. Wien, Köln, Weimar: Böhlau Verlag. 1203–1209.
- MAURER-LAUSEGGER, Herta, 2016b: Bukovništvo. Katja Sturm-Schnabl, Bojan-Ilija Schnabl (ur.): *Enzyklopädie der slowenischen Kulturgeschichte in Kärnten/Koroška. Von den Anfängen bis 1942* 1. Wien, Köln, Weimar: Böhlau Verlag. 191–195.
- MAURER-LAUSEGGER, Herta, 2016c: Koroško bukovništvo skozi čas. *Jezik in slovstvo* 61/3–4. 35–48.
- PAULITSCH, Herbert, 1992: *Das Phänomen »bukovnistvo« in der Kärntner-slowenischen Kultur- und Literaturgeschichte*. Klagenfurt: Hermagoras/Mohorjeva.
- STURM-SCHNABL, Katja, SCHNABL, Bojan-Ilija (ur.), 2016: *Enzyklopädie der slowenischen Kulturgeschichte in Kärnten/Koroška. Von den Anfängen bis 1942* 1–3. Wien, Köln, Weimar: Böhlau Verlag.
- ZABLATNIK, Pavle 1960a: Kostanjska pastirska in trikaljevska igra. *Vera in dom* 12/2–3. 32–34.
- ZABLATNIK 1960b: Drabosnjakov »Izgubljeni sin«. *Vera in dom* 12/4. 50–51.
- ZABLATNIK, Pavle, 1984: Koroški slovenski bukovnik Andrej Schuster Drabosnjak (1768–1825). *Protestantismus bei den Slowenen – Protestantizem pri Slovencih. Wiener Slawistischer Almanach (WSA), Sonderband* 13. 229–249.
- ZABLATNIK, Pavle 1985: Drabosnjakova Komedija od zgubleniga sina. *Slavistična revija* 33/2. 259–270.